

УДК 332.1

Я. О. Ковальчук,
викладач кафедри економіки та управління,
Черкаський державний технологічний університет

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НА ОСНОВІ ОЦІНКИ ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Анотація. В роботі розроблена методика оцінки потенціалу регіону на основі інтегрального індексу оцінки потенціалу регіону. Дана методика дозволяє дослідити ефективність регіональної економіки у різних ракурсах та показує ступінь використання регіональних ресурсів.

Annotation. In this work methodology of rating region's potential was developed. This methodology allows to study the effectiveness of the regional economy in different angles and shows the extent of the use of regional resources.

Ключові слова: потенціал, регіон, індекс оцінки потенціалу регіону, ресурси.

Вступ: Сьогодні спостерігаються істотні відмінності в регіональних економічних процесах. Численні теорії були запропоновані, щоб пояснити, чому деякі регіони досягають більш високих темпів зростання ніж інші, при чому робиться акцент на потенціалі до інновацій, поширенні знань, складу економічної діяльності та ступеня інтеграційних процесів в регіоні. В зв'язку з цим постає необхідність оцінки потенціалу регіону з метою виявлення слабких місць в регіональній діяльності і можливих резервів розвитку потенціалу.

Аналіз досліджень та публікацій: Проблеми потенціалу та його оцінка висвітлені в працях Хомякова В.І., Репіної І.М., Федоніна О.С., Краснокутської Н.С., Ждана О.М., Лапіна Є.В., Міценко Н.Г., Блонської В.І., Павлика О.Д., Сухая О.Є., Бузько І.Р., Кібук Т.М., Бажала Ю., Олексюка О.І., Россошанської О.В., Сущенко О.А., Колеснікова О.О., Шевченка А.А., Ігнатєвої І.А., Штефана З.Б., Лапіна Є.В., Талах Т.А., Чимшит С.І., та інших учених-економістів. Вони розглядають потенціал в різних аспектах (економічний, ресурсний і т.д.), але проблема його дослідження до тепер знаходиться в сфері наукового дослідження.

Постановка задачі: розробити методику оцінки потенціалу регіону.

Викладення матеріалу та результати:

Ефективність виробництва в найзагальнішому вигляді розуміють як відношення випуску на одиницю вхідних ресурсів. В роботі [1, с.14] розглядається потенціал на рівні інституціональних одиниць з використанням оцінних показників потенціалу, що відображають ефективність використання ресурсів. В свою чергу, поняття інституціональних одиниць розглядається як суб'єкти господарювання, на які націлена діяльність інститутів з метою забезпечення адекватних результатів. Вони включають в себе людину, сім'ю, домогосподарство, громаду, підприємство, регіональну економіку і національну економіку.

На основі викладеної методики оцінити рівень використання потенціалу зокрема регіону чи підприємства можна за допомогою показників. Основними змінними у даному дослідженні є наступні величини: валовий регіональний продукт, обсяг реалізованої продукції, чисельність працівників, прибуток чистий, фонд оплати праці, матеріальні витрати, амортизація, додана вартість.

Аналіз цих показників дозволяє також зменшити потребу в ресурсах і, таким чином, збільшити рівень використання потенціалу в наступному виробничому циклі.

Таким чином, використовуючи методику відображено в роботі [4, с.126], ми зупиняємось на наступних показниках для оцінки ефективності використання ресурсів:

1. Кількість грошових одиниць (гр. од.) випуску, які генеруються 1 гр. од. запасів:

$$I_1 = P/Z, \quad (1)$$

де P – обсяг реалізації продукції, гр.од.;

Z – сума запасів, гр.од.

2. Кількість грошових одиниць (гр. од.) доданої вартості, які генеруються 1 гр. од. запасів:

$$I_2 = DV/Z, \quad (2)$$

де DV – сума доданої вартості, гр.од.;

Z – сума запасів, гр.од.

3. Кількість гр. од. доданої вартості, які генеруються 1 гр. од. матеріальних витрат:

$$I_3 = DV/m, \quad (3)$$

де m – сума матеріальних витрат.

4. Кількість гр. од. відповідно заробітної плати, які генеруються 1 гр. од. матеріальних витрат:

$$I_4 = 3П/m, \quad (4)$$

де 3П – сума заробітної плати.

5. Зарплатоємність амортизації, визначена як кількість гр. од. заробітної плати, яка генерується 1 гр. од. амортизації:

$$I_5 = 3П/A, \quad (5)$$

6. Продуктивність праці розраховується в одиницях обсягу реалізованої продукції на одного працівника:

$$I_6 = \frac{ППП}{N} = P/N, \quad (6)$$

де N – чисельність зайнятих працівників.

У випадку розрахунку даних показників для аналізу роботи окремих підприємств, пропонується здійснювати окреме співставлення кожного показника оцінки потенціалу на основі ресурсного підходу. При цьому, пропонується до використання формула 8, яка дає змогу виявити резерви розвитку підприємств і визначити їх цільовий потенціал.

На основі наведених показників (формули 1-6) розроблюємо методичку оцінки потенціалу регіону, використовуючи інтегральний індекс оцінки потенціалу регіону.

Дана методика є необхідною для порівняння потенціалу різних регіонів. Розрахунок інтегрального індексу здійснюється в два етапи:

1. Розраховується часткове відношення кожного показника ефективності використання ресурсів до еталонного значення:

$$I_i = I_r / I_e, \quad (7)$$

де I_i – ефективність використання потенціалу регіону і-показника до еталонного значення і-показника;

I_r – значення показника оцінки потенціалу r-регіону;

I_e – еталонне значення показника оцінки потенціалу.

2. Розрахунок індексу оцінки потенціалу регіону з урахуванням ваги факторів:

$$I_{OPP} = \frac{\sum_{i=1}^n I_i \times \omega_i}{n}, \quad (8)$$

де I_{OPP} – індекс оцінки потенціалу регіону;

i – показник оцінки потенціалу;

n – кількість показників оцінки потенціалу;

ω_i – вагомість i-го індексу.

На основі даної методики, стає можливим зіставлення потенціалів різних регіонів і здійснення об'єктивних висновків щодо їх діяльності та рівня ефективності використання наявних ресурсів.

На основі запропонованої методики (формули 1-8), ми здійснюємо розрахунок регіональних індексів оцінки потенціалу регіонів. Для цього використовуємо дані всіх регіонів України, включаючи всі області, Автономну республіку Крим та міста Київ і Севастополь.

Для розрахунку даних індексів постає проблема визначення еталонного значення для порівняння кожного регіону. Такими значеннями нами запропоновано аналіз загального потенціалу України та США.

Результати порівняння інтегрованого індексу оцінки потенціалу регіонів України з аналогічним загальним індексом України представлено на рис. 1.

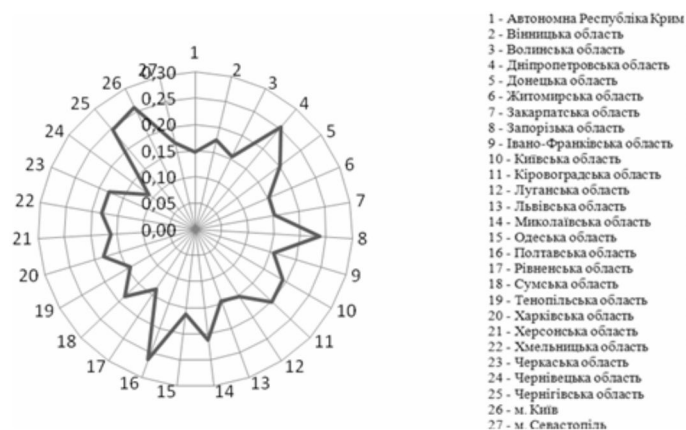

Рис. 1. Порівняння регіонального індексу оцінки потенціалу (еталонне значення – національні вітчизняні показники)

Як видно з рис.1, показники потенціалу м. Києва (26 номер), Дніпропетровської та Полтавської областей є найбільшими з усіх регіонів, що відображає найбільш якісний рівень використання наявних ресурсів в регіонах. У м. Київ є найбільший рівень валового регіонального продукту на особу, в Полтавській області спостерігається найвищий в країні рівень продуктивності праці та валовий регіональний продукт на одиницю населення, Дніпропетровська область (пункт 4), яка має значну перевагу в порівнянні з іншими регіонами у високому рівні прибутковості підприємств.

При цьому, оцінка діяльності Черкаської області (23 пункт) є середньою (так як спостерігається середній рівень продуктивності праці, валовий регіональний продукт та рентабельність) показує низьку ефективність використання потенціалу, тому в області необхідно здійснити чіткі перетворення з метою більш якісного і ефективного використання потенціальних можливостей.

Другим еталонним значенням було вибрано американські значення показників оцінки потенціалу в межах показника продуктивності праці і в даному випадку ситуація трохи відрізняється від попереднього варіанту. Так, як видно на рис.2, найбільш ефективним в ракурсі продуктивності праці в регіоні також залишається м. Київ, які інші регіони відрізняються більш суттєво, ніж у попередньому аналізі.

Рис. 2. Порівняння регіонального індексу продуктивності праці для оцінки потенціалу (еталонне значення – американські показники)

Як видно з рис. 2, і в даному дослідженні Черкаська область характеризується низьким рівнем значень обраного показника.

Для більш детального аналізу регіональних відмінностей пропонується відстежити значення показників, що були використані у межах даної методики.

Найбільш суттєво, на наш погляд, відмінності між регіонами визначає показник продуктивності праці. Закономірності цього показника в основному і відобразили ситуацію регіональних відмінностей (див. рис. 3). найбільший рівень продуктивності в 2010 році в Україні відзначається в Полтавській області.

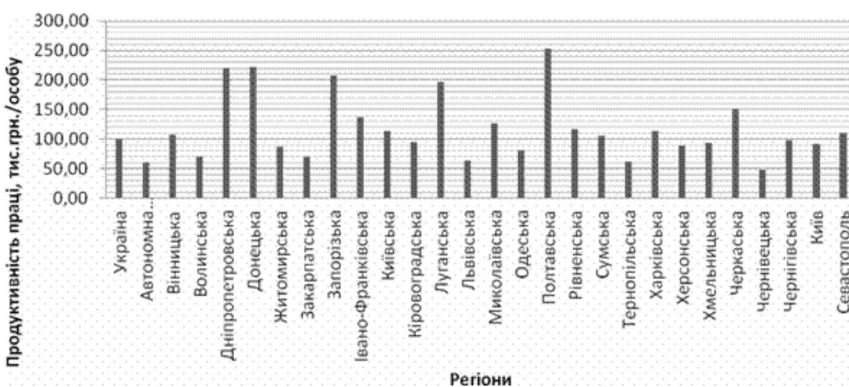

Рис. 3. Порівняння продуктивності праці між регіонами

*Джерело: Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання», 2010 / Діяльність підприємств (Таблиця 2.30, 2.3)

Наступним показником, що відображає регіональні відмінності є чисті прибутки підприємств регіону (рис.4). Як показує дослідження, прибутковість підприємств областей докорінно різняться. Так, наприклад, м. Київ має значний рівень збитку, але при цьому даний регіон є лідером з ВРП на особу. Хоч лідерами так і залишаються Дніпропетровська і Полтавська області. Відзначимо, що Черкаська область характеризується низьким рівнем чистого прибутку серед підприємств.

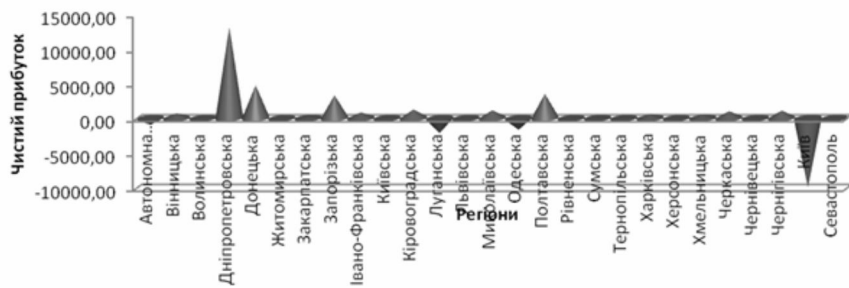

Рис. 4. Порівняння чистого прибутку підприємств за регіонами

*Джерело: Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання», 2010 / Діяльність підприємств (Таблиця 2.15)

На рис.5 порівнюємо значення основних коефіцієнтів оцінки ефективності використання ресурсів, що показує найменший рівень використання ресурсів Черкаською областю.

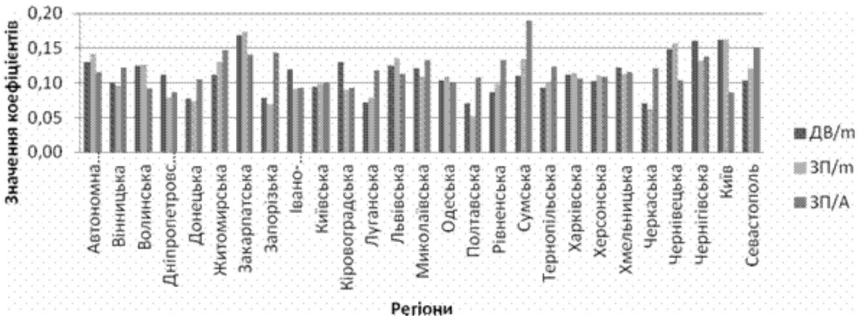

Рис.5. Порівняння коефіцієнтів ефективності використання ресурсів між регіонами

*Джерело: Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання», 2010 / Діяльність підприємств (Таблиця 2.24, 2.15)

Всі попередні висновки про те, що Черкаська область не займає лідируючих позицій у основних регіональних характеристиках є причиною низького рівня роботи промисловості регіону. Так, в структурі загального обсягу реалізованої продукції Черкаська область займає лише 3% (рис. 6).

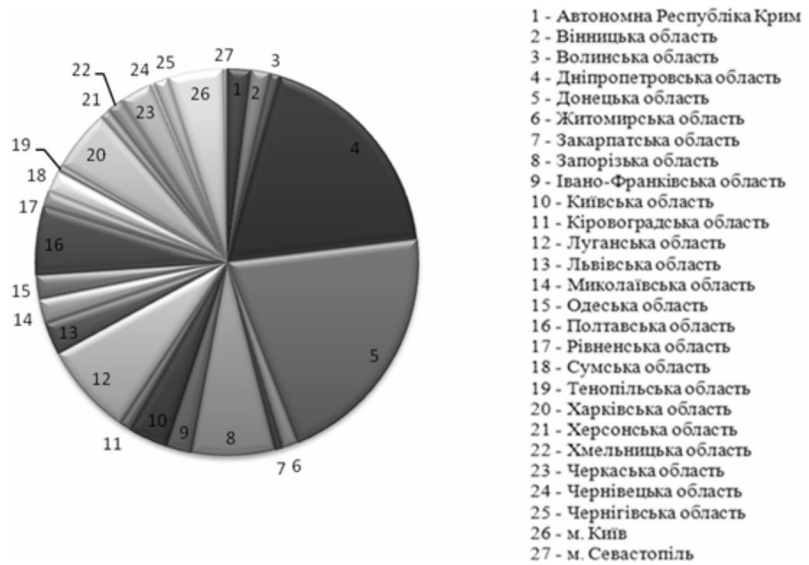

Рис .6. Структура обсягу реалізованої промислової продукції за регіонами за січень-травень 2012 року

*Джерело: Державна служба статистики / Статистична інформація / Соціально-економічне становище регіонів України

Висновки: Здійснено дослідження потенціалу регіону на основі інтегрованого показника індексу оцінки потенціалу регіону, який визначив місце Черкаської області в порівнянні з іншими регіональними одиницями України. Дані дослідження дозволяють зробити висновок про те, що Черкаський регіон займає середні позиції за різними показниками аналізу і характеризується середнім рівнем використання наявних ресурсів розвитку потенціалу.

Список використаної літератури:

1. Державний комітет статистики [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання» / за ред. І.М. Жук / Державна служба статистики України, - Київ, 2011.
3. Статистичний збірник «Регіони України» / за ред. О.Г.Осаулєнка / Державна служба статистики України, - Київ, 2011.
4. Хомяков В.І. Потенціал і розвиток підприємництва. Навчальний посібник / В.І.Хомяков, В.М. Белінська,О.В. Федоренко. – Черкаси: ЧДТУ, 2008.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2012 р.